

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1364 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMBIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Vзаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Аvezимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятowa Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarining tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobir ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish	100
Musyeva Shoira Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modellashirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Difuza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abduxamid Abdumalikovich	
Urban farming	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	
Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdug'aniyev Abdulaziz Alisher o'g'li	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	

Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Ma'mura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
O'zbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida ba'zi mulohazalar (Qozog'iston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
O'zbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga o'tish yo'nalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip o'g'li	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari.....	211
Xo'janova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda iste'molchilar xulq-atvoriga ta'sirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitora Shuxratjon qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini o'ziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari.....	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bog'liq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos o'g'li	
Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmurotovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklasterlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	

Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию	
Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием	
в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turotova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической	
отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций	
коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries	
and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilduza Dilshodbekovna	
Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	

Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Iloxom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchjda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	
Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarining investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari	618
Imomaliyeva Mohizoda, Rahmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махомадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi.....	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada anderrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	
Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшох Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Difuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Рахмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javliyev Nuriddin Bektimir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	

Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziyoyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Khoidarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish.....	902
Oblomurov Narzullo Naimovich, Shavkatov Navruzbek Shavkatovich	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriiddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	

Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati.....	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziyoyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyrovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlari	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	

Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abduljalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана	1116
Икромовна Ханифа Одиловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarning huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	
Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimamatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari.....	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati.....	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Mirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili.....	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish.....	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari.....	1232
Raxmanov Iloxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике.....	1242
Рафиева Зарина Хусановна	

Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production.....	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari.....	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari.....	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati.....	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi.....	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами.....	1295
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1298
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	
Внедрение цифровой трансформации высших учебных заведений.....	1302
Кучаров Абдор Сабирижанович, Абдурахмонов Абдумалик Абдурашидович, Набиева Нилуфар Наби қизи	
Mamlakatimizda masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimning rivojlanish tendensiyasi	1310
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslari.....	1319
Davronov Saxobiddin Faxriddinovich	
O'zbekistonda suv zaxiralaridan foydalanishning retrospektiv tahlili	1324
Axmedov Sayfullo Normatovich	
Raqamli iqtisodiyot rivojlanishida to'lov tizimlarining o'rni	1334
Ismailov Xusanboy Mahammadqosim o'g'li, Rizayev Anvar Baxtiyorovich	
Fostering Entrepreneurship and Enhancing Women's Employment: The Uzbekistan Perspective	1338
Kholiyorova Shokhista	
Zamonaviy soliq tizimlarining amal qilish xususiyatlari	1341
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
Mamlakatimizda tijorat banklarini tashkil etishning huquqiy asoslari	1347
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Mamlakat iqtisodiyotining samarali rivojlanishida hayot sug'urtasining o'rni	1352
O. Jono'zoqov	
Sanoatda resurs tejamliligini ta'minlash orqali barqaror rivojlanishga erishish	1358
Ergashev Sanjarbek Sobirjon o'g'li	

ZAMONAVIY SOLIQ TIZIMLARINING AMAL QILISH XUSUSIYATLARI

Taniyev Ahmadjon Bahromovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
Samarqand filiali professori v.b.

Annotatsiya: Ushbu maqolada rivojlangan mamlakatlarda soliq tizimlarini amal qilishni o'rganish natijalari keltirilgan bo'lib, unda soliq tizimini tuzilishi, ularda o'ziga xos xususiyatlari, xususan bevosita va bilvosita soliqlarning nisbati tahlil etilgan. Shuningdek, jahon iqtisodiyotida amal qilayotgan soliq tizimlarining anglo-sakson, yevro-kontinental, Lotin Amerikasi va aralash modellarining amal qilishning asosiy xususiyatlari qarab chiqilgan.

Kalit so'zlar: soliq, soliq tizimi, soliq siyosati, bevosita soliq, bilvosita soliq, soliq turlari.

Abstract: This article presents the results of a study of the implementation of tax systems in developed countries, which analyzes the structure of the tax system, its features, in particular, the ratio of direct and indirect taxes. The main characteristics of the implementation of the Anglo-Saxon, Eurocontinental, Latin American and mixed models of tax systems operating in the global economy are also considered.

Key words: tax, tax system, tax policy, direct tax, indirect tax, types of taxes.

Аннотация: В данной статье представлены результаты исследования внедрения налоговых систем в развитых странах, в которых анализируется структура налоговой системы, ее особенности, в частности, соотношение прямых и косвенных налогов. Также рассмотрены основные характеристики реализации англосаксонской, евроконтинентальной, латиноамериканской и смешанной моделей налоговых систем, действующих в мировой экономике.

Ключевые слова: налог, налоговая система, налоговая политика, прямой налог, косвенный налог, виды налогов.

KIRISH

Hozirgi davrda soliq siyosati davlat tomonidan iqtisodiyotni tartibga solishning asosiy vositasi bo'lib, barcha turdagi tadbirkorlikning faoliyatiga moliyaviy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu moliyaviy ta'sir orqali davlat bir qator vazifalarni, ya'ni iqtisodiy o'sishni ta'minlash, narx siyosatini olib borish, aholi bandligini ta'minlash, kam taminlangan aholi qatlamini ijtimoiy himoya tizimini yaratish, tashqi va ichki iqtisodiy faoliyatda muvozanat yaratish kabi vazifalarni bajaradi. Xususan, ahamoniylar hukmronligi davrida soliqlar yillik xiroj shaklida undirilgan, Kushon podsholigi hukmronligi davrida esa soliqlarni hisoblar va ularni undirish tartibi amaliyoti ishlab chiqilgan. Somoniylar davrida esa soliqlar davlatning eng muhim ishlari sifatida e'tirof etilgan. Amir Temur va temuriylar davrida soliq va soliqqa tortish masalalari, soliq turlari masalalari ishlab chiqilgan.

Ma'lumki, soliqlar davlatning amal qilishini asosiy belgisidir. Ammo, dunyoni turli mamlakatlarida soliq tizimlari o'zining tuzilishi, soliqqa tortish tartibi, soliqlar, yig'implar va majburiy to'lovlar to'plami, soliq yig'ish usullari, soliq stavkalari, turli darajadagi boshqaruv organlarining fiskal vakolatlari, soliq bazasi va soliq imtiyozlari bilan farqlanadi. Bu tabiiy hol bo'lib mamlakatlarda soliq tizimlari turli xil iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va tashqi omillar ta'siri ostida shakllangan va qayta shakllanib kelmoqda.

Soliq amaliyoti va uning nazariy asosiga dastlab ilk uyg'onish davrida markaziy Osiyoda Islom ta'limotini kirib kelishi hamda davlatchilik siyosati orqali asos solingan keyinchalik soliq nazariyasi klassik iqtisodchilar A. Smit, D. Rikardo, A. Laffer, A. Vanger va boshqalarning asarlarida ifodalangan hamda boshqa iqtisodchi olimlar tomonidan soliqlar bo'yicha nazariy qarashlar yanada rivojlantirildi.

Bevosita va bilvosita soliqlarni qo'llash nazariyasi va amaliyotida to'plangan tajribani yuqori baholagan holda, shuni ta'kidlaymizki, O'zbekistonda jahon standartlariga muvofiq bevosita va bilvosita soliqqa tortish sharoitida zamonaviy soliq tizimini isloh qilish yo'nalishlari masalalari ochiq qolmoqda. Bu esa mazkur yo'nalishda izlanishlar olib borishni taqozo etadi.

Maqolaning asosiy maqsadi dunyoning rivojlangan mamlakatlarida zamonaviy soliq tizimlarining tarkibiy tuzilishini va ularning amal qilish xususiyatlarini o'rganish hamda mamlakatimizda bevosita va bilvosita soliqqa tortish tizimini isloh qilishda ta'sir ko'rsatadigan kontseptual asoslar va qoidalarni aniqlashdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Fransuz iqtisodchisi P. J. Prudon soliqlarning mavjud bo'lishi masalasini davlat mavjud bo'lishi masalasi bilan bog'laydi ^[1]. Darhaqiqat, davlat soliq to'lovlarisiz mavjud bo'la olmaydi, soliqlar esa davlatning majburiy qismidir. Qayerdagi davlat bo'lsa, o'sha yerda soliqlar ham amal qiladi, soliqlarning tabiati davlatning taqdiri va funksiyalari bilan belgilanadi.

Mamlakatdagi infratuzilmalarni raqobatbardoshligini sifatli innovatsion mahsulotlarni ishlab chiqarish bilan ta'minlashda, tarkibiy qayta qurishlarni amalga oshirishda soliqlarni tartibga solish mexanizmi o'ta muhim vosita sifatida xizmat qiladi. L. Minford fikricha, soliqlar orqali tartibga solish keng ma'noda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot omili sifatida maydonga chiqadi ^[2].

Z. Axrorov fikricha, soliqlar bir tomondan davlat budjeti daromadlarini to'ldirishni amalga oshirsa, ikkinchi tomondan jamiyat a'zolari daromadlarini qayta taqsimlanishini aks ettiradi. Shuningdek, soliq siyosati jamiyatga farovonligiga xizmat qilishi hamda budget tushumlarini kamaytirmasligiga xizmat qilmog'i lozim, deya ta'kidlaydi ^[3].

Aynan soliqlar orqali ham iqtisodiy o'sishga, ham pasayishga ta'sir etish mumkin. Mamlakat soliq tizimi investitsiyalar uchun qulay muhit yaratishi, biznes innovatsiyalarini rag'batlantirish va uzoq muddatli barqaror ekologik siyosatni ham yaratishi uchun ham xizmat qilishi lozim ^[4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada iqtisodiy tahlilning analiz va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslama kabi an'anaviy usullardan foydalanildi. Xorijiy va mamlakatimiz olimlari va tadqiqotchilarining soliq munosabatlariga doir ilmiy-amaliy qarashlari tahlil qilindi va natijalari asosida xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi vaqtda soliq tushumlarining umumiy hajmidagi ayrim bu turdagi soliqlar va yig'implarning o'ziga xos salmog'i yoki yukiga qarab jahon soliq tizimlarining to'rtta asosiy modellarini, ya'ni, Anglo-Sakson, Evro-kontinental, Lotin Amerikasi va aralash modellarini e'tirof etishimiz mumkin (1-jadval).

1-jadval: Jahon soliq tizimlari modellarining tasniflash belgilari

Soliq modeli turi	Modelning asosiy xususiyatlari	Model amal qilayotgan davlatlar
Anglosonkon modeli	Model asosida foydali soliqqa tortish tamoyili yotadi, ya'ni bunda jismoniy shaxslardan bevosita soliqlar ustuvor ahamiyat kasb etadi, bilvosita soliqlarning ulushi ahamiyatsiz.	Avstriya, Kanada, Yangi Zelandiya, qisman AQSh va Germaniya
Evrokontinental modeli	Model ijtimoiy sug'urta badallari ulushining yuqoriligi, hamda bilvosita soliqlarning salmoqli ulushi bilan ajralib turadi.	Germaniya, Fransiya, Belgiya, Gollandiya
Lotin amerikasi modeli	Ushbu modelda soliq tizimida bilvosita soliqlarning ustunligiga e'tibor berilib, inqirozli iqtisodiyotda soliqlarni yig'ishga mo'ljallangan. Ma'lumki, bilvosita soliqlar narxlar darajasiga bog'liq bo'lib, inflyatsiya holatida byudjet daromadlarini muvozanatlashtiradi.	Boliviya, Peru, Venesuela, Chili
Aralashgan(gibrid) model	Anglosonkon modeli, Evrokontinental Modeli, Lotin amerikasi modellarining ba'zi xususiyatlarini o'zida mujassamlashtirib, mamlakatlar ushbu modelni daromadlar tarkibini farqlash, byudjetni ma'lum bir soliq turiga yoki soliqlar guruhiga bog'liqligini oldini olish maqsadida tanlashadi.	Yaponiya, Koreya MDH xususan O'zbekiston

* Muallif ishlanmasi

Shuni e'tirof etish lozimki, amaliyotda soliq tizimining u yoki bu modelini tanlashda bilvosita soliqlarni ma'muriy boshqarish va nazorat qilishni soddalashtiradigan omili muhim rol o'ynadi. Yig'ish va nazorat qilish mexanizmiga ko'ra, ular bevosita soliqlarni yig'ish va nazorat qilishga nisbatan soddaro bo'lib, takomillashgan soliq xizmatlari apparati hamda murakkab hisob-kitoblarni talab qilmaydi. Shuning uchun ham aralash iqtisodiyotli mamlakatlarda bilvosita soliqlarning ulushi iqtisodiy jihatdan rivojlangan mamlakatlarga nisbatan yuqori bo'ladi. Bu esa o'z navbatida bevosita soliqlarning ahamiyatini past darajada bo'lishini belgilaydi.

Rivojlangan bozor iqtisodiyotli mamlakatlarda soliq tizimlari tarkibiy tuzilishi evolyutsiyasi va zamonaviy soliqqa tortish amaliyoti bevosita va bilvosita soliqlarning o'zaro nisbati quyidagi omillarga, ya'ni:

- mamlakat aholisining salmoqli qismini turmush darajasi;
- soliqlarni yig'ish mexanizmining takomillashtirilganligi;
- soliq to'lashdan bosh tortishni minimallashtirishga olib kelishi qobiliyati;
- soliqqa tortish va soliq to'lash madaniyati darajasi;
- turli xil madaniyatlarni sotsial muammolarni yengishda umumiy kelishuvga erishishga;
- soliq solish an'analari, kabi omillariga bog'liq;

Quyidagi 2-jadvalda bevosita va bilvosita soliqqa tortish turlarining o'ziga xos xususiyatlari keltirilgan.

2-jadval: Bevosita va bilvosita soliqqa tortishning asosiy xususiyatlari*

Ko'rsatkich	Bilvosita soliqlar	Bevosita soliqlar
Xaridorlarni to'lov qobiliyati nuqtai nazaridan soliqqa tortishning adolatligi	Ijtimoiy jihatdan adolatsiz	Ijtimoiy jihatdan adolatli
Psixologik omil	Psixologik jihatdan yengil qabul qilinadi iste'molchi uchun sezilmaydigan	Psixologik jihatdan og'ir qabul qilinadi
Soliq bazasini aniqlashda murakkablik	Nisbatan oddiy hisob-kitob qilinadi	Nisbatan murakkab hisob-kitob qiladi
Soliq to'lashdan qochish ehtimoli	Past (deyarli yo'q)	Yuqori
Fiskal ahamiyati	Byudjetning barqaror daromad manbai xisoblanadi	Byudjet daromadining nisbatan kam qismini tashkil etadi
Soliq tortish xususiyati	Nisbatan regressiv	Nisbatan progressiv

* Muallif ishlanmasi

Hozirgi davrda rivojlangan bozor iqtisodiyoti mamlakatlarda zamonaviy soliq tizimlarining muhim xarakterli xususiyati ularning tarkibiy tuzilishi, ya'ni bevosita va bilvosita soliq turlarining o'zaro nisbati bilan belgilanadi. Mazkur nisbat turli mamlakatlarda iqtisodiyot holatiga bog'liq xolda o'z ko'rinishga ega bo'ladi.

XX asrning birinchi yarmida soliqqa tortish amaliyotida bilvosita soliq barmuncha keng tarqalgan. Bunga sabab aksariyat aholi qatlamining daromadini pastligidir. Bu holat bilvosita soliq tushumlari hajmini obyektiv tarzda cheklaydi. Shuningdek bilvosita soliqlarni yig'ishning nisbatan soddaligi soliq to'lovchilarni, soliqqa tortish ob'ektlarini, soliqlarni yig'ishning murakkab mexanizmini talab qiladi ... Birinchi navbatda soliqqa tortishni tashkil etishda erishilgan yutuqlar, ya'ni jarayoni kompyuterlashtirish, fiskal ma'lumotlarni qayta ishlashni avtomatlashtirilgan tizimini joriy etish bilan bevosita soliqqa tortish samaradorligini oshiradi hamda uni rivojlantirishi uchun sharoit yaratdi. Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlar o'zlarining soliq tizimlarini tashkil etishning milliy xususiyatlarini inobatga olgan holda bevosita va bilvosita soliqqa tortish nisbatlarini belgilaydilar.

Hozirgi davrda rivojlangan bozor iqtisodiyotli mamlakatlar soliq tizimida bevosita va bilvosita soliq turlari nisbatini tahlil qiladigan bo'lsak ularni ko'pchiligida, xususan AQSh, Avstraliya, Kanada, Yaponiya, Shveytsariya kabi mamlakatlarda bevosita soliq turi ustunlik qiladi, Turkiyada, Slovakiyada, Meksikada, Polshada esa bilvosita soliq turi ustunlik qiladi [6]. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotiga a'zo bo'lgan dunyoning 30 mamlakati uchun o'rtacha soliq tushumlarida bevosita xissasi (57%) va bilvosita soliqning hisssasi (43%) tashkil etadi [6].

Shuni e'tirof etishimiz mumkinki, bevosita va bilvosita soliqlarning nisbati va soliq madaniyati darajasi o'rtasida o'zaro uzviy bog'liqlik mavjud. Haqiqatdan ham soliq to'lovchilarning soliq madaniyati qanchalik yuqori bo'lsa, soliq tizimi mexanizmlarining amal qilishi hamda soliq yig'ish samaradorligi shunchalik yuqori bo'ladi. Ammo soliq to'lashdan bosh tortish, soliqlardan qochish yoki uni yashirish holatlarini kengayib borishi va boshqa salbiy holatlar bevosita soliqlarning rolini oshirishni talab etadi. Ma'lumki, hozirgi davrda rivojlangan bozor iqtisodiyotli davlatlarda daromadlar daromadlar to'g'risida deklaratsiya tizimi fuqarolar mentalitetining ajralmas qismiga aylanib borayotgan bo'lsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda davlat va fuqarolar o'rtasida ishbilarmonlik munosabati madaniyati yetarli darajada shakllangan.

Bu hol, fikrimizcha, soliq tizimini tashkillashtirishda albatta inobatga olinishi zarur. Rivojlangan mamlakatlarda bevosita va bilvosita soliqlar o'rtasidagi nisbatda bevosita soliq foydasiga o'zgarishiga ijtimoiy adolat tamoyilini to'laqonli amal qilishi sabab bo'ldi. Chunki soliqqa tortish darajasini belgilaydigan bevosita soliqlar daromad darajasiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liq bo'lib, bevosita soliqlarga nisbatan birmuncha adolatli hisoblanadi. XX asrning 50-70-yillarida Yevropa mamlakatlari soliq tizimlariga xos bo'lgan yuqori progressiv stavkalar bilan bevosita soliqqa tortishni rivojlantirishi, soliqlarning asosiy yukini aholining boy qatlamlariga o'tkazish va ijtimoiy dasturlar, hukumat buyurtmalari va kapital qo'yimlarini kuchaytirish uchun davlat tomonidan to'plangan moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatini oshirdi.

Evropa Ittifoqi mamlakatlarida bilvosita soliqlarni rivojlantirishning muhim sabablaridan biri tarixiy an'analar bilan birgalikda ushbu mamlakatlarda soliq tizimlarini birlashtirish siyosati hisoblanadi. Birlashish siyosati G'arbiy Evropa mamlakatlari integratsiyasi jarayonlari bilan birgalikda amalga oshirilgan. Hozirgi vaqtda ushbu siyosatning natijasi bilvosita soliqlarni undirish usullarini yaqinlashishi va alohida mamlakatlarga bevosita bevosita soliqqa tortish sohasida mustaqillikni berilishi bo'ldi.

Yevropa Ittifoqining yangi a'zo bo'lgan mamlakatlarida bilvosita soliqqa tortishning muhimligi, ularda hokimiyatning soliqlar orqali iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirishga qaratilgan ijtimoiy-iqtisodiy siyosatining xususiyatlari bilan bog'liq. Bu hol ishlab chiqaruvchilar tomonidan keng ko'lamli soliq imtiyozlaridan foydalanishga olib kelib, daromad solig'idan byudjetga tushumlarni kamayishiga sabab bo'ladi [7].

Ikkinchi tomondan, ushbu mamlakatlarda ijtimoiy-iqtisodiy siyosat muhim sotsial muammolar yechilishiga qaratilgan. Bu shaxsiy daromadlarni soliqqa tortish bo'yicha muhim imtiyozlarni qo'llanilishini asoslaydi, ularning yordamida davlat ma'lum ijtimoiy jarayonlarni tartibga soladi. Bundan tashqari, faol ijtimoiy siyosatni amalga oshirish ijtimoiy sug'urta va ijtimoiy ta'minotga xarajatlarni ko'paytirishga sabab bo'ladi, oqibatda soliq tushumlari tarkibida ushbu maqsadlar uchun ajratmalar ulushining oshishiga sabab bo'ladi.

Ko'pchilik G'arb mamlakatlarida bilvosita soliqlarning muhimligi, ularning fiskal samaradorligining yuqoriligi hamda mazkur soliq turlarida mahalliy byudjetni muvozanatlash bilan bog'liq muvozanatlashni ta'minlash ehti-molining yuqori yoki pasligi esa ko'proq iste'molning hudud sharoitida bir xilligi bilan bog'liq. Bu hol fikrimizcha, bilvosita soliqlarni mahalliy byudjetga bir xil tushumini ta'minlaydi.

Rivojlangan mamlakatlarda bevosita soliqlarning tarkibi ma'lum qonuniyatlar bilan tavsiflanadi, ya'ni ular korporatsiyalarning daromad solig'i va milliy daromad tarkibidagi jismoniy shaxslarning daromad solig'i o'rtasidagi nisbatga bog'liq. Misol uchun AQSHda korporativ soliqqa tortish darajasi qariyb 39% ni tashkil etadi. Yaponiyada esa u 40% ni tashkil etadi [5].

Fiskal va rag'batlantiruvchi vazifalar kombinatsiyasining eng maqbuli foyda solig'i bo'lib, u foydaning uchdan bir qismidan oshmaydi. Daromad solig'ini bunday talqin qilish soliq islohotlari jarayonida uning chegaraviy stavkalarini bosqichma-bosqich pasayishiga, shuningdek, soliq imtiyozlarining keng qo'llanilishiga sabab bo'ladi.

Rivojlangan bozor iqtisodiyoti mamlakatlarda milliy daromadda individual daromadlar ustunlik qiladi. Bunday sharoitda progressiv soliqqa tortish uslubi qo'llaniladi. Bu esa daromadlar o'sishi bilan jismoniy shaxslardan yirik miqdorda pul to'plash imkonini beradi.

Hozirgi davrda bevosita soliqlar rivojlangan bozor iqtisodiyoti mamlakatlarda soliq tizimining asosini tashkil etadi, chunki ular bilvosita soliqlarga nisbatan sezarlari ustunliklarga ega.

Jahon amaliyotida bilvosita soliqlar odatda daromadga soliqlar deb nomlanib, uchta asosiy turini, ya'ni rivojlangan mamlakatlar amaliyotida 1950-yildan qo'llanilgan oborot solig'i, sotishdan olinadigan soliq va qo'shilgan qiymat solig'ini o'z ichiga oladi. Bugungi kunda ko'plab mamlakatlarda qo'shilgan qiymat solig'i, oborot solig'i va sotishdan olingan soliq turlarini almashtirib, bilvosita soliq bo'yicha yetakchi o'rinni egallaydi. G'arbiy Yevropa mamlakatlari byudjetining yarmi bilvosita soliqlar hisobiga shakllanadi. Iste'molga soliqlarning barcha afzalliklarini saqlab qolgan holda QQS ularning asosiy kamchiliklaridan holi qiladi. QQS o'zining ko'pmarotabalik undirilishi bilan, ya'ni yakuniy mahsulotni yaratilishining har bir bosqichida qo'yilgan real hissasiga bog'liq. Bu bilan davlat ijtimoiy takror ishlab chiqarishning har bir bosqichida o'zining ta'sir o'tkazish qobiliyatini saqlab qoladi.

Rivojlangan mamlakatlarda bilvosita soliqlarning tarkibi uning tabiatiga xos ulushini pasayib borishi va universal aktsiz solig'i ulushini ortib borishi bilan tavsiflanadi. Ushbu tendentsiya Yevropa iqtisodiyoting universal

aktsiz solig'idan QQS shaklida foydalanishni kengaytirishga qaratilgan siyosati hamda soliqning ob'ektiv afzalliklari bilan bog'liq yuqori fiskal samaradorligi va narx va iste'molchilar daromadi bo'yicha aktsiz solig'i to'lanadigan tovarlar iste'moli elastikligi hamda bozor mexanizmlariga betarafligi bilan asoslanadi.

Bilvosita soliqlardan asossiz foydalanish orqali soliq tizimiga vujudga keladigan kamchiliklarni abstraktlashtirish mumkin emas. Ularning asosiysi shundan iboratki, bunda soliqlar soliq to'lovchining daromadlariga bevosita bog'liqligi bo'lmaydi hamda u regressiv soliq sifatida namoyon bo'ladi ^[7].

Bilvosita soliqlarning ijtimoiy adolatsizligi ma'lum darajada soliqqa tortiladigan obyektlardan davlat tomonidan birinchi hayotiy zarur tovarlarni olib tashlash orqali bartaraf etish mumkin. Ammo ziddiyatlar paydo bo'lishi mumkin. Ushbu ziddiyatlar iste'mol tovarlariga soliq solishning tezligi, barqarorligi, bir xilligi bilan ta'minlanadi. Shuning uchun ham davlat jamiyatning barcha a'zolari manfaatlarini to'liq hisobga olishi va soliq yukini taqsimotida adolatli yo'lni tanlashi kerak.

Zamonaviy sharoitda, bilvosita soliqlarning narxlarni oshirish kabi salbiy ta'siridan tashqari, inflyatsion jarayonlarni rivojlantirish manbai hisoblanadi. Bilvosita soliqlarni yana bir kamchiligi ishlab chiqarishni rag'batlantirish uchun ulardan foydalanish imkoniyatlarini cheklanganligidir. Iste'mol tarkibini tartibga solish uchun rag'batlantirishning ba'zi imkoniyatlari bilvosita soliqlarga kiritilgan. Ammo ularni amalga oshirish soliq obyektlarini aniqlash va yig'ish mexanizmini ishlab chiqish bilan bog'liq Reel amaliyotda iste'molni bilvosita soliqlar orqali tarkibga solish har doim ham faqat ijobiy natijalarga olib kelmasligini ko'rishimiz mumkin.

Bevosita soliqlarning tarkibi yuridik shaxslarning daromad solig'i va shaxsiy daromad solig'i bo'yicha teng daromadlar bilan tavsiflanadi. Bilvosita soliqlar orasida QQS katta fiskal ahamiyatga ega bo'lib, uning ulushi o'sib bormoqda (uning O'zbekiston davlat byudjeti daromadlarining umumiy hajmidagi ulushi o'quv davri davomida o'rtacha 38 foizga yaqin, tarkibidagi ulush esa besh yil davomida o'rtacha soliq tushumlari 55% ni tashkil etadi); aksiz solig'i va bojlar fiskalga qaraganda ko'proq tartibga solinadi.

O'zbekistonning soliq tizimining tuzilishi yuridik va jismoniy shaxslarning daromadlarining past darajasi, soliq madaniyatining past darajasi, soliq qonunchiligi va soliq xizmatlari faoliyati sharoitida buni amalga oshirishning iloji yo'qligini tasdiqlaydi. soliq tizimi tarkibida Bevosita soliqlarning ustunligini ta'minlash ^[8-9]. O'zbekistonda ushbu qonuniyatni mustahkamlovchi omil - bu korxonalarning real daromadlarining pasayishi, moliyaviy-iqtisodiy inqiroz sharoitida zararli korxonalar sonining o'sishi. Bunday sharoitda Bevosita soliqlarning qiyosiy darajada muhim rolini saqlab qolish faqat iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirishni buzadigan yuridik va jismoniy shaxslarning haddan tashqari soliqqa tortilishi bilan ta'minlanishi mumkin.

Bevosita va bilvosita soliqqa tortishni qo'llash bo'yicha jahon tajribasi, mamlakatda mavjud bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarni, soliq tizimi o'tgan tarixiy rivojlanish bosqichlarini chuqur o'rganmasdan turib, ularga qarshi turish mumkin emas degan xulosaga olib keladi. uning tarkibida soliq nazorati va aholining aksariyat qismi soliq ongi kabi ob'ektiv ravishda ushbu soliqlarga xos bo'lgan funktsional xususiyatlar mavjud.

Hatto A. Smit va D. Rikardo ham soliq tizimini shakllantirishda Bevosita va bilvosita soliqlar kombinatsiyasining maqsadga muvofiqligi va zarurligi to'g'risida fikr bildirdilar.

Bevosita va bilvosita soliqlar o'rtasidagi nisbatni o'zgartirish soliq siyosati samaradorligiga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu nisbatni optimallashtirish orqali soliq tizimiga duch keladigan maqsadli munosabatlarining chuqur ziddiyatlarini yumshatish mumkin. Bunday nisbatni manevr qilish soliq tizimining funktsional maqsadini bajarish darajasini belgilashi mumkin ^[10].

Soliqqa tortish nazariyasi va amaliyotini xorijiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarning davlat siyosatida soliqlarning o'rni ichki amaliyotga qaraganda birmuncha kengroq bo'lib, ular asosan fiskal vosita sifatida ishlatiladi. Soliqlar bo'yicha fiskal funktsiya bilan bir qatorda iqtisodiy subfunktsiya barqaror va keng qo'llaniladi, bu iqtisodiy o'sish, pul barqarorligi, to'liq ish bilan ta'minlash va inflyatsiyani nazorat qilish va daromadlarni taqsimlashdagi tengsizlikni kamaytirishga qaratilgan ijtimoiy yoki taqsimlovchi subfunktsiyaga yordam beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ko'pgina xorijiy mamlakatlar iqtisodiy muvozanati buzilgan davrda soliq imtiyozlari va qo'llab-quvvatlashni qo'llashni afzal ko'rishadi, ya'ni asosiy e'tibor soliqlarni tartibga solish funktsiyasini amalga oshirishga qaratilgan. Ichki soliq tizimining samaradorligini oshirish sharoitida ta'kidlash joizki, soliqqa tortish jarayonlari bandlik siyosatini amalga oshirishga katta hissa qo'shishi, daromadlarni tenglikni ta'minlash yo'nalishida taqsimlanishiga ta'sir qilishi va shuningdek, ulardan foydalanishda to'siq yaratishi kerak. Soliqqa tortishning umumiy global tendentsiyalari global iqtisodiy jamiyatga qo'shilishni istagan mamlakatlarning soliq tizimlarini samarali va tezkor moslashuvi uchun etalon bo'lishi kerak.

Natijada, O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanish kontseptsiyasi jahon iqtisodiyotiga integratsiyani nazarda tutadi va shuning uchun O'zbekistonning soliq tizimini takomillashtirish Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida soliqqa tortish shartlariga yaqinlashish yo'nalishida bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Смородина Е.А. Развитие научных концепция о сущности и функциях налогов. //Управленец. – 2014 № 3 (49). p. 4-11.
2. Minford L. Tax, regulation and economic growth: a case study of the UK. – Cardiff Economics Working Papers, 2015. – №. E2015/16.
3. Ahrorov Z. The Impact of Taxation on Economic Growth: A Socio-Economic Perspective. //“Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” (Economics and Innovative Technologies) ilmiy elektron jurnali. №5. 2022. – p. 342.
4. Vermeend, W., Van Der Ploeg, R., & Timmer, J. W. Taxes and the Economy. Books. Edward Elgar Publishing, 2008.
5. Bezkorovainaya V.V. Tashqi iqtisodiy faoliyatni moliyaviy tartibga solish tizimidagi soliqlar // O'zbekiston moliya. 2004. № 12. S. 40-45.
6. Lunina I.O., Frolova N.B. O'zbekistonda iste'molga soliq solishning samaradorligi // O'zbekiston moliya. 2009. № 1. S. 17-27.
7. Tait A.A. VAT Policy Issues: Structure, Regressivity, Inflation, and Exports. In Value-Added Tax. International Monetary Fund, 1991.
8. Прокопчук О.Т., Улянич Ю.В., Бечко В.П. Особенности косвенного налогообложения в Украине: становление и перспективы развития. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2014;84: – с. 249-256.
9. Прокопчук О.Т., Улянич Ю.В., Улянич К.Ф. Зарубіжний досвід страхування аграрних ризиків та доцільність його застосування в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2013(83). – с. 227-34.
10. Соколовская Е.В., Соколовский Д.Б. Совершенствование института налогообложения доходов от капиталов с учетом концепции нейтральности. Journal of institutional studies (Журнал институциональных исследований). 2013;5(1). – с. 42-54.
11. Сутормина В.М., Федосов В.М., Андрущенко В.Л. Государство-налоги-бизнес: (Из мирового опыта фискальной регуляции рыночной экономики). – М.: 1992.
12. Тулуш Л, Малініна Н. Особливості формування системи прямого оподаткування аграрного сектору в розвинутих країнах. 2012 yil. - с. 124-134.
13. Тулуш Л.Д., Прокопчук Е.Т. Направления реформирования системы налогового регулирования агропромышленного производства на Украине. Финансы и кредит. 2016(14 (686)):58-68.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.